

IOAN GRILLO

EL NARCO

CARTELURILE DE DROGURI DIN MEXIC

Traducere din limba engleză de Ioana Filat

Cuvânt-înainte de Marian Voicu

CORINT
BOOKS
—2017—

IOAN GRILLO este corespondent de presă, iar din 2001 scrie pentru mass-media internațională: *Time*, CNN, *The Houston Chronicle*, CBC, *Sunday Telegraph*. Printre subiectele abordate se numără: operațiuni politice și militare, asasinat la comanda mafiei și capturi importante de droguri. Despre războiul drogurilor a stat de vorbă cu președinți ai Mexicului, procurori generali și ambasadorul SUA în Mexic. *El Narco* este prima lui carte.

Redactare: Camelia Bădașcu

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: La 12 iulie 2010, nouă presupuși traficanți de droguri, membri ai cartelului Sinaloa, sunt escortați la o dubă a poliției, după ce au fost arestați pentru uciderea a doi agenți de poliție. © LUIS ACOSTA/AFP/Getty Images

IOAN GRILLO

El Narco. The Bloody Rise of Mexican Drug Cartels

Text copyright © 2011 by Ioan Grillo

This translation of *EL NARCO* is published by Corint Books

by arrangement with Bloomsbury Publishing Inc.

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-793-101-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GRILLO, IOAN

El Narco: cartelurile de droguri din Mexic / Ioan Grillo; trad. din lb. engleză de Ioana Filat; cuvânt-înainte de Marian Voicu. - București: Corint Books, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-793-101-3

I. Filat, Ioana (trad.)

II. Voicu, Marian (pref.)

343.575

Capitolul 3

Cartelurile

cartel

Etimologie: lb. franceză, „scrisoare provocatoare”, de la *cartello*, în italiana veche, însemnând „plăcuță”, de la *carta*, „foaie de hârtie”.

Data: 1692

1. acord scris între două națiuni beligerante.
2. convenție între mai multe companii comerciale sau industriale independente, cu scopul de a limita concurența sau a fixa un anumit preț.
3. alianță între mai multe grupări politice în vederea unor acțiuni comune.

Dicționarul Merriam-Webster's,
ediția a XI-a, 2003

În deșertul înalt și clocotitor din Colorado, cuibărită între cactuși singuratici și ferme abandonate, se află cea mai bine păzită închisoare din lume. Supranumită Alcatrazul Munților Stâncoși sau, mai simplu, Supermax, închisoarea face uz de o metodă garantat eficace pentru a se asigura că cei 475 de deținuți nu se omoară între ei: îi ține permanent sub lacăt, 23 de ore pe zi, în celule patru pe doi. Organizațiile pentru drepturile omului se plâng că anii de izolare îi împing pe deținuți la demență. Oficialitățile răspund că asta și merită.

Lista deținuților din Supermax pare a fi un top al celor mai vestiți teroriști și criminali din lume. Autorii atentatelor din 11 septembrie de la New York și Washington, Theodore Kaczynski, alias Unabomber, Barry Byron Mills, fondatorul sângeroasei bande de deținuți Frăția Ariană, Salvatore Gravano, zis și „Sammy Taurul”, cap al mafiei newyorkeze, Richard Reid, alias Pantofi-Bombă, Ramzi Yousef, cel cu explozia din 1993 de la World Trade Center, plus alți și alți ucigași, violatori, piromani, speculanți și atentatori care umplu până la refuz infernul steril din deșert.

În rândul celor mai mari răufăcători din lume reuniți aici se află și un latino-american îmbătrânit, cu părul ondulat și încărunțit și piele oacheșă, de la care i se trage vechea poreclă, El Negro. El trăiește de mai bine de două decenii în izolare totală și mai are de ispășit încă 128 de ani după gratii pentru a-și atinge primul termen de un secol și jumătate, urmat de altă serie de condamnări cu care s-a ales într-un alt proces. Judecând după pedeapsa absurd de lungă, ai zice că procurorii i-au purtat pică, nu glumă. Așa cum s-a și întâmplat. Crima de neiertat de care se face vinovat, din câte se zice, ar fi amestecul în capturarea agentului DEA Enrique „Kiki” Camarena, violat și asasinat apoi în Mexic, în 1985. Conform DEA, a fost asasinat la ordin de sus, pentru protejarea primului cartel de droguri din Mexic.

Amuzant este că singurul cap mafiot din primul cartel al Mexicului aflat într-o închisoare americană nici măcar nu e mexican, e din Honduras, și poartă numele de Juan Ramón Matta Ballesteros. Pentru a-l vâri după gratii, agenții americani l-au săltat din casa lui din Honduras în 1988 și l-au scos din țară în avion, direct la tribunal în SUA. Acțiune care n-a fost deloc bine primită în Honduras. Susținătorii mafiotului au incendiat ambasada SUA pentru a se răzbuna.

Matta s-a aflat în miezul exploziei de cocaină de pe piața neagră a anilor 1970-1980 și, implicit, în centrul unei întregi rețele conspiraționiste de lovituri de stat și revoluții survenite ca urmare. În aceste decenii tumultoase, consumul de cocaină a făcut ravagii în toată America, inundând ghetourile cu „iarbă”. Stupefiantul respectiv a impulsionat un val de criminalitate celebru din Miami, inspirând filmul clasic *Scarface* din 1983, a provocat confruntări între bandele din LA, care au inspirat un alt clasic din 1991, *Boyz N the Hood*, și a dus la violențe mult mai grave în Columbia, prea sângeroase pentru a fi reflectate în vreun film. Din traficul de cocaină a alimentat, cu sprijinul SUA, gherilele din Nicaragua, generalii din statul vecin Honduras, și pe Manuel Noriega, dictatorul cu față de ananas din Panama. Cu toate conspirațiile, războaiele, mafioții și traficul de cocaină din anii 1980, e foarte ușor să te pierzi în amănunte de duzină.

Însă crucială pentru evoluția lui El Narco în Mexic a fost apariția cartelurilor cocainei, cum li s-a zis la momentul respectiv. Aceste conglomerate erau operațiuni care antrenau miliarde de dolari, revoluționând comerțul cu droguri. Iar Matta a fost un om-cheie, cu rolul crucial de a face legătura între cei mai mari traficanți din Mexic și cei mai mari producători de cocaină din Columbia, prin urmare, poziția de mijloc a Hondurasului între cele două națiuni s-a dovedit utilă.

Matta mi-a stârnit interesul în 2009, când am pătruns rapid în Honduras la doar câteva ore după o lovitură de stat a armatei. Acest stat central-american torid care a inspirat termenul de „republică bananieră”¹ are o lungă tradiție a loviturilor de stat săvârșite de generali mustăcioși, cu trabuc în gură. Însă lovitura din 2009 a stârnit un interes special, pentru că, după Războiul Rece, politicienii au proclamat începutul unei epoci de aur

a democrației, fără preluări de regim sub ocupația vreunei armate dubioase din America Latină. Soldații care împușcau protestatari în plină stradă dovedeau că asta se întâmpla.

Investigând toate aceste evenimente nefericite, am întâlnit o ziaristă locală care susținea că ar cunoaște membri ai familiei celui mai cunoscut traficant din Honduras. Am rugat-o să-i sune în numele meu, așteptându-mă să-mi spună să-mi văd de-ale mele, ca un reporter englez băgăreț ce eram. Spre surprinderea mea, Ramón Matta, fiul gangsterului care putrezea în Alcatrazul Munților Stâncoși, mi-a făcut o vizită la recepția hotelului.

Ramón era un bărbat de 35 de ani, charismatic și rafinat, cu un barbișon bine îngrijit și haine elegante. Mi-a răspuns vesel la întrebări și a sporovăit ore întregi, sorbind continuu din cafeaua tare. Ramón mi-a împărtășit părțile bune ale poziției sale de fiu al capului de cartel latino-american – în copilărie a urmărit Cupa Mondială la fotbal din 1982, în Spania –, precum și părțile rele – cu greu îți găsești de lucru sau îți închei asigurare auto. Însă cel mai mult îl preocupa sănătatea tatălui său și cât de greu ajungeau membrii familiei la el: „E inuman să-l țină pe tata izolat acolo de atâta amar de ani. Ființele umane au nevoie să intre în contact cu alți oameni. Acum e bătrân și nu mai pune în pericol pe nimeni. Însă tot îl chinuie în văgăuna aia din deșert.”

Pentru a mă documenta după interviul cu Ramón, am răsfoit documente prăfuite de tribunal, rapoarte confidentiale și ziare învechite. Numele mafiotului este consemnat în tot felul de contexte uluitoare. Cel mai adesea este desemnat ca membru al Cartelului mexican din Guadalajara. Însă se crede că s-ar fi aflat în legături strânse cu capii supremi ai Cartelului columbian de la Medellín, uneori chiar în calitate de membru al acestui sindicat al crimei. În patria sa, Matta a fost declarat cel mai

mare patron privat. Numele său este menționat până și într-un scandal în care a fost implicat CIA, pentru colaborarea sa cu traficantii de droguri, pentru a sprijini contra-rebelii din Nicaragua. Ce să mai, era un tip foarte ocupat.

Așa cum se întâmplă cu toți capii de cartel, viața lui Matta are multe aspecte confuze și contradictorii. De exemplu, numele său. Deși e cunoscut mai degrabă cu numele de Matta Ballesteros, numele său de deținut în Supermax este Matta Lopez. Uneori mai apare sub numele de Matta del Pozo și Jose Campo. În rapoarte figurează cu aceeași poză alb-negru de la sfârșitul anilor 1980, care îl înfățișează așezat la birou, cu mâna dreaptă ridicată în forță. Are părul des, ondulat și trăsături aspre, apăsate: o frunte impunătoare, ochi afundați în orbite și nasul lat.

Matta s-a născut în 1945, într-un cartier sărac din capitala Hondurasului, Tegucigalpa, o metropolă care se întinde haotic în munți, între jungle și plantații de banane. Nu i-a surâs deloc să culeagă banane pentru un dolar pe zi. Astfel că la 16 ani a urmat exemplul numeroșilor hondurieni plecați departe, în nord, în căutarea Visului American. Lucrând ca vânzător de supermarket în New York, într-un ghetou latino-american cosmopolit, a intrat în contact cu mexicani, cubanezi, columbieni, nicaraguzi și multe alte naționalități atrase de luminile New Yorkului. S-a însurat cu o columbiană, iar când a fost deportat din Statele Unite ale Americii s-a declarat, în mod ciudat, columbian, și expedit în națiunea din Anzi în plină epocă de dezvoltare a industriei cocainei.

Cum Legea Harrison din 1914 interzicea comerțul cu cocaină în SUA, o sumedenie de traficantii au pus praful alb chiar sub nasul consumatorilor puși pe prizat. Primii traficantii de cocaină au provenit din diverse țări, cum ar fi Peru – națiune din inima

plantațiilor de coca –, Cuba și Chile.² La vremea când a sosit Matta, columbienii tocmai își deschideau propriile laboratoare de preparat cocaină, situate cel mai adesea în zona Medellín.

N-a trecut mult și Matta a trecut iar granița în SUA, fiind săltat de poliție pentru pașaport fals și închis într-un lagăr federal din Baza Aeriană Eglin. Însă „lagărul” nu l-a oprit pe tânărul escroc să evadeze în 1971 și să colaboreze cu columbienii care puneau la punct piața de cocaină din SUA. Conform DEA, printre primii clienți ai lui Matta s-a numărat și cubanezul-american Alberto Sicilia Falcon – mafiotul bisexual din Tijuana. Matta i-a furnizat acestuia cocaină columbiană, susține DEA, pe care a lansat-o pe piața californiană. Hondurianul nostru creț a realizat atunci că era mai avantajos să rămână în America Centrală sau de Sud și să-i lase pe alții să-și riște libertatea prin punctele de desfacere din SUA.

Odată ce cocaina ajungea în Statele Unite ale Americii, cetățenii americani puteau s-o furnizeze celui mai mare număr de consumatori. Nici columbienii, nici mexicanii nu puteau să pătrundă cu adevărat în suburbiile albe americane. Printre americanii care s-au îmbogățit de pe urma exploziei de cocaină se numără „Boston George” Jung, Max Mermelstein, Jon Roberts și Mickey Munday.

Cocaina se vindea fără probleme. Spre deosebire de heroină sau LSD, nu provoca nicio transă profundă consumatorului, ci doar impulsiona petrecerile, prelungea partidele de sex și nici nu te chinuia crâncen după. De fapt, nu făcea decât să provoace un val de energie care ținea în jur de două ore, după care consumatorul trebuia să mai prizeze o liniuță. Asta e marea șmecherie cu cocaina: chiar nu are nimic deosebit. Însă drogul disco avea reputația de a fi curat, stilat, sexy și la modă. Și a cucerit dintr-odată toată America. Boston George își amintește:

Cocaina mi s-a părut un drog fenomenal. Un drog minune, așa cum credea toată lumea. Te energiza dintr-odată. Puteai să stai treaz zile în șir, era minunat, nu mi se părea deloc rău. Semăna cu marijuana, numai că era mult mai bun. Te energiza fantastic. Exact ca marijuana, a devenit un produs consumat în masă. Pe Madison Avenue cocaina avea mare succes. La fel și în industria filmului. În industria muzicală. Ce să mai, dacă erai înstărit și erai monden, nu era nicio problemă să prizezi cocaină. Adică toți newyorkezii din Studio 54 trăgeau cocaină pe nas, toată lumea râdea și se distra.³

Liniuțele de praf alb de pe oglinjoare erau o emblemă a anilor 1970 în SUA, cum erau și discotecile în stil *Febra de sâmbătă seară* și megaproducțiile de film. Publicul de cinema se prăpădea de răs când îl vedea pe Woody Allen strănutând peste o grămăjoară de cocaină în *Annie Hall* (1977). Fundașii echipei Pittsburgh Steelers s-au distrat toată noaptea alături de dealerul de cocaină Jon Roberts, iar două zile mai târziu câștigau Super Bowl-ul din 1979. În 1981, coperta revistei *Time* declara cocaina „drogul americanilor”.

Cum cocaina era în mare vogă, dealerii o vindeau la un preț exorbitant. În asta constă frumusețea și simplitatea cocainei – e ca naiba de scumpă. Din anii 1970 până în secolul al XXI-lea, prețul drogului a crescut de la 50 de dolari la peste 150 pe gram. Dealerii câștigă mult mai bine din cocaină decât din oricare altă substanță psihotropă, ceea ce înseamnă că și traficanții se aleg cu un profit incredibil. Din „zăpadă” se obțin mult mai mulți bani decât din heroină și marijuana, miliarde de dolari.

Matta a canalizat toți banii aceștia înapoi spre mafioții din Medellín, care au devenit rapid cei mai bogați infractori de pe planetă. Nimeni n-are cum să știe cât câștigă de fapt toți capii aceștia mafioți, poate nici măcar ei înșiși. Însă, cel mai probabil,

mafioții din Medellín au fost primii traficanți de droguri miliardari. Revista *Forbes* a estimat averea traficantului nr. 1 din Medellín, Pablo Escobar, la nouă miliarde de dolari, declarându-l astfel cel mai bogat infractor al tuturor timpurilor. Pe locul doi s-ar afla colegul său Carlos Lehder, cu o avere de 2,7 miliarde. Cine știe de unde a făcut rost *Forbes* de asemenea date. Însă clar aveau dreptate, cowboy-i cocainei erau putrezi de bogați.

Pe la începutul anilor 1980 mafioții din Medellín deveniseră figuri cunoscute și puternice. Escobar a construit locuințe pentru oamenii străzii și a fost ales parlamentar în Columbia în 1982, pentru scurtă vreme, ca apoi să fie eliminat din cauza traficului de droguri. Acum și-au primit mafioții numele de Cartelul de la Medellín, iar termenul de „cartel” a ajuns să denumească prima oară o rețea a traficantilor de droguri. Termenul sugera astfel că traficanții deveniseră un bloc politic omnipotent. Era un concept înfiorător. Însă să fi fost oare adevărat?

Sintagma „cartel al drogurilor” și-a atras disprețul unor academicieni, care argumentează că ar duce oamenii în eroare, sugerând o imagine falsă a unor traficanți care impun de comun acord un preț fix pe piața drogurilor. Însă cu toate protestele acestora, după trei decenii, termenul a devenit consacrat, atât în cercurile agenților americani, cât și al jurnaliștilor și, mai important, în rândurile multor traficanți. Ca urmare, conceptul de cartel a influențat enorm imaginea traficului de droguri din America Latină, fie că erai implicat sau nu.

Nu prea se știe cine a lansat termenul. Însă a fost sigur influențat de OPEC, Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol, descris cu titlul de „cartel” în mass-media anilor 1970. OPEC reprezenta interesele țărilor exploatare din lumea a treia,

care s-au aliat pentru a fixa prețul petrolului și a-și impune puterea asupra națiunilor bogate. La fel și Cartelul de la Medellín crea imaginea unor bărbați din tumultoasa Americă Latină care amenințau nordul cel prosper. Însuși Escobar a cultivat ideea, costumându-se ca revoluționarul Pancho Villa⁴ și lăudându-se că a lansat bomba atomică asupra SUA, sub forma cocainei.

DEA s-a folosit foarte mult de conceptul de cartel pentru a urmări mafioți în justiție. Numeroase procese intentate inițial traficantilor latino-americieni erau pe baza așa-numitelor legi RICO (Legea împotriva Organizațiilor Speculante și Corupte), menită să combată mafia italo-americană. Potrivit legilor RICO, trebuie să dovedești că suspectii sunt membrii unei organizații criminale actuale. E mult mai ușor să-i dai organizației respective un nume amenințător, cum era Cartelul de la Medellín, în loc să recunoști că de fapt e doar o rețea restrânsă de traficanți.

Ulterior, procurorii s-au servit de legea împotriva distribuirii de substanțe controlate pentru a da o lovitură în rândurile traficantilor. Din nou, este util să dai un nume acestor grupuri conspirative, iar rechizitoriile împotriva traficantilor mexicani includ de obicei titlurile cartelurilor. De exemplu, în documentele penale care l-au condamnat pe Matta la pedeapsa cu închisoarea în Supermax, se consemnează: „Probele arată că Matta-Ballesteros a fost un membru al cartelului din Guadalajara și că a participat la unele întâlniri cu alți membri ai cartelului...”⁵

Unul dintre cei informați în privința mafioților din Medellín era avocatul lor, Gustavo Salazar. Probabil cel mai cunoscut avocat al narcotraficantilor din toate timpurile, Salazar a apărat 20 de capi de top, printre care se numără însuși Pablo Escobar, plus aproximativ 50 dintre oamenii lor. Salazar e

încă în viață și continuă să conlucreze cu ultima generație de traficanți de cocaină columbiană.

În cursul unei vizite în Columbia, am sunat la biroul lui Salazar și i-am comunicat secretarei sale că aș dori să port un dialog cu el pe tema cartelurilor de droguri. Peste două zile am primit un apel surpriză de la Salazar, care mi-a dat întâlnire în cafeneaua Medellín. Când l-am întrebat cum o să-l recunosc, mi-a răspuns: „Semăn cu Elton John”. De cum am ajuns, mi-am dat seama că într-adevăr seamănă leit cu megastarul pop britanic. După o porție de clătite columbiene, Salazar a declarat că noțiunea de cartel e o ficțiune fabricată de agenții americani:

Nu există carteli. Există doar o adunătură de traficanți de droguri. Uneori își unesc forțele, alteori nu. Procurorii americani le spun carteli pentru a-și fundamenta mai ușor acuzațiile. Este o simplă regulă a jocului.

Mass-media a îmbrățișat rapid eticheta de cartel. E mai ușor să numești un grup de oameni decât să folosești ditamai descrierea. Ziarele de scandal au prins gust pentru aliterarea din titlu: cartelurile columbiene de cocaină. Articolele aveau priză la public.

Trei decenii mai târziu, ideea cartelurilor a ajuns să se impună la propriu pe străzile sângeroase ale Mexicului. Zilnic se găsesc cadavre însoțite de emblemele unor organizații precum Cartelul din Golf – un CDG scris de mână. Aceste rețele de asasini și traficanți sunt mult mai extinse decât niște simple bande de stradă. Și chiar încearcă să minimalizeze competiția, conform definiției de dicționar a cuvântului „cartel”. Sunt mai degrabă un soi de federații de mafioți decât niște organizații monolitice. Poate că dicționarele moderne ar trebui să conțină definiții separate pentru termeni precum „cartel al drogurilor” sau „cartel criminal”, pentru a reflecta mai bine uzul lor actual.